

Canada

Violența în familie

Între 24 mai și 10 iunie a avut loc, la Montréal, cea de-a IX-a ediție a Festivalului de teatru al Americilor. Creat în 1985 și condus cu competență, fermitate și bun-gust de Marie-Hélène Falcon, FTA a găzduit până acum 158 de spectacole din 27 de țări, vizionate de peste 500 000 de spectatori.

În 1997 a fost inaugurată secțiunea Nouvelle Scène, dedicată tinerilor companii din Québec, dramaturgilor și artiștilor aflați la început de drum, care pot, astfel, să-și facă auzită vocea (de multe ori interesantă și novatoare).

Ediția din acest an a adus la rampă unsprezece spectacole în secțiunea principală (trei din Québec, două din Canada engleză, două din Statele Unite, două din Belgia și câte unul din Franța și Argentina) și șase în secțiunea Nouvelle Scène. Ele au fost programate în douăsprezece săli și au fost prezentate, în total, de 73 de ori. Sălile au fost pline în proporție de 90%, fiind vândute peste 25 000 de bilete, la prețuri variind între 20 și 50 de dolari canadieni, spectatorilor plătitori adăugându-li-se invitații. FTA promovează dramaturgia nouă, cu precădere, creațiile (premierele absolute, în terminologia noastră), piesele care abordează actualitatea într-o formă cât mai directă, mai clară. Probabil din rațiuni financiare, pentru a putea invita cât mai multe trupe, au fost selecționate mai ales producții cu distribuții mici, spectacolele de amploare constituind excepții.

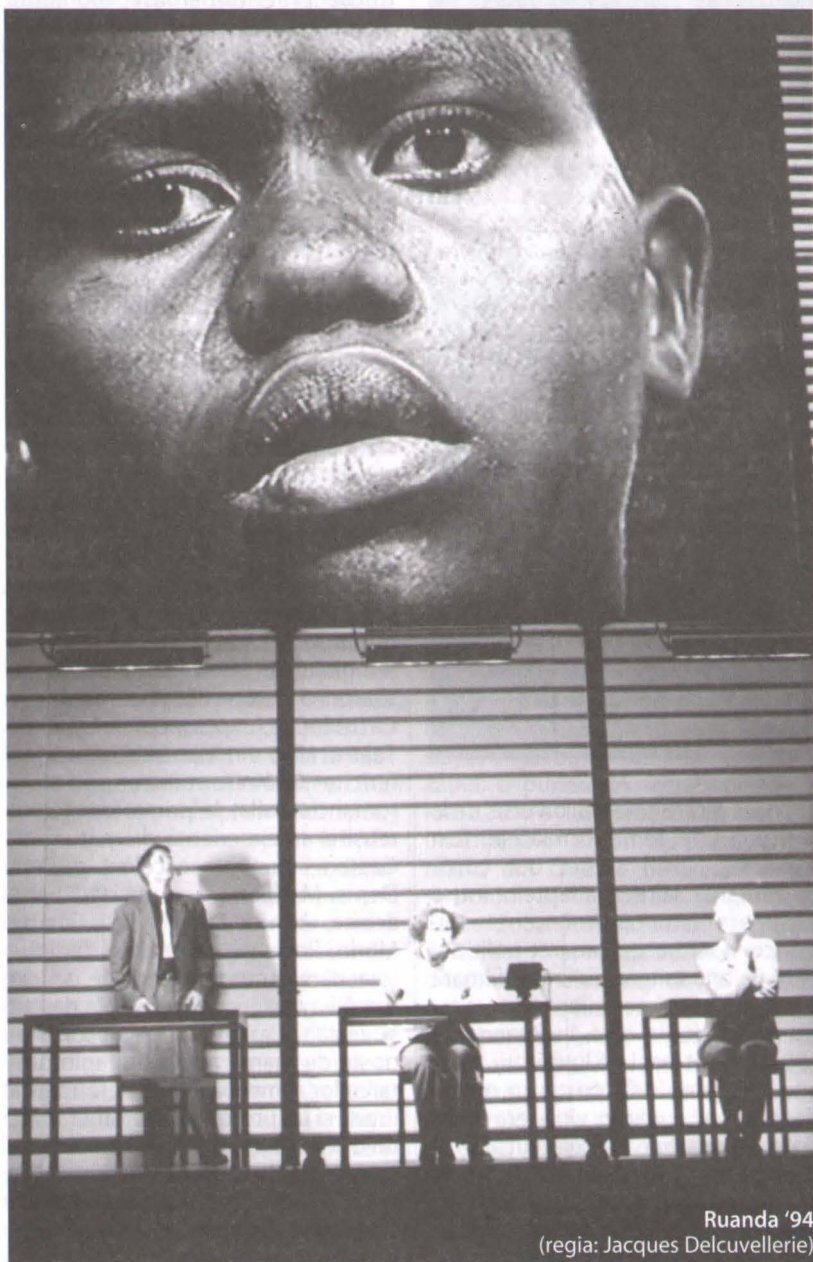
Montările au fost și ele, în majoritatea cazurilor, extrem de simple, fără artificii regizorale; nu pentru că directorii de scenă n-ar avea fantezie, ci pentru că festivalul urmărește promovarea unor spectacole bazate pe profunzimea și sinceritatea interpretării actoricești, considerată cel mai bun mijloc de emoționare și convingere a spectatorilor.

Tema cea mai frecvent prezentă în spectacole a fost cea a violenței: violența manifestată prin rasism și abuz sexual (în *Urban Tattoo*, monodramă în care eroina, o amerindiană interpretată cu forță și umor de Marie

Clements, își recâștigă demnitatea prin recunoașterea rădăcinilor sale etnice, a moștenirii culturale a poporului său); violența dintr-un univers periferic și acultural (în *House*, piesă scrisă și pusă în scenă de Richard Maxwell la New York City Players și în care membrii unei familii nu sunt capabili să comunice între ei nici măcar atunci când sunt agresați de un necunoscut care vine să

răzbune moartea fratelui său și lasă în urmă două cadavre); violența grătuită, dusă la paroxism de niște adolescenți care au toate aparențele normalității, dar care vor să „repare onoarea” unei membre a grupului, depășită la un concurs de gimnastică, pedepsind-o pe învingătoare (*Girls! girls! girls!* de Greg MacArthur, Teatrul Comaneci din Montréal, un spectacol perfect pus în scenă de

foto: Lou Héron

Ruanda '94

(regia: Jacques Delcuvellerie)

Peter Hinton și remarcabil interpretat); violența care crește și se răspândește pentru că e privită cu indiferență (în **Ceci n'est pas une pipe** – Compania Les Chirugiens din Québec, autor și regizor: Stéphane Hogue – două cupluri de părinți stau seară de seară în fața televizorului și comentează știrile cu aceeași voce indiferentă, fie că e vorba de lucruri banale sau de crime oribile, în timp ce copiii lor cresc și devin adevărați monștri prin comportamentul lor violent); violența care naște violență (în **Aube** – textul și regia: Isabelle Leblanc, interpretă principală: Marie-France Lambert, Teatrul Ô Parleur din Montréal – o femeie care, cu 15 ani în urmă, și-a ucis fratele pentru a pune capăt violențelor de nesuportat ale acestuia, așteaptă eliberarea din închisoare rememorând faptele în încercarea de a scăpa de muștrările de conștiință); și, în sfârșit, violența care se însoțește cu politica (**Ruanda '94**, un spectacol cutremurător, de cinci ore și jumătate, în care – prin

pus în scenă de doi artiști flamanzi, scriitorul Arne Sierena și coregraful și regizorul Alain Platel, este ultima parte a unei trilogii dedicate familiei, în care aceasta este văzută ca un trib, descrisă ca un univers închis, sufocant, un ghetou din care nu poți ieși toată viața, orice ai face.

Prin **Recent Experiences**, Jacob Wren și Nadia Ross, doi importanți actori-autori-regizori din Toronto, se întorc, după interesante experiențe moderniste (în cadrul cărora au renunțat la structurile narative convenționale), la teatrul tradițional, bazat pe forța cuvântului și a vibrației actoricești; prin confidențe epice însoțite de o mișcare redusă la minimum, se încheagă istoria de o sută de ani a patru generații ale unei familii care, pe fundalul marilor frământări istorice ale secolului XX, a trecut prin numeroase momente dramatice, decepții și deziluzii, dar a cunoscut și multe împliniri și bucurii. Teatro Municipal General San Martin din Argentina (țară fertilă pentru avangarda teatrală) a adus spectacolul, **Mil quinientos metros sobre el nivel de Jack** (O mie cinci sute de metri peste nivelul lui Jack), scris și regizat de copilul teribil al teatrului argentinian, Federico León. Într-un decor de-a dreptul naturalist (o mică sală de baie reconstituită până în detaliu) o mamă (80 de ani) în costum de baie și fiul ei (35 de ani) în costum de plonjor stau de vorbă în cada plină cu apă despre tatăl (Jack cel din titlu) dispărut în mare. Alte două personaje (o femeie tânără părăsită de soț, acum iubita fiului bătrânei, și copilul ei de 11 ani) li se alătură. Spațiul banal se transformă, prin vraja cuvintelor, într-o lume metaforică, poetizată, spațiu al refugiului din fața violențelor cu care soarta i-a lovit pe acești oameni.

Catoblépas, spectacol creat de Teatrul UBU din Montréal, a prilejuit fericita întâlnire dintre un mare romancier, aflat la prima (dar foarte reușită) sa experiență dramaturgică, Gaétan Soucy, un excelent regizor, Denis Marleau, și două strălucite actrițe, Annick Bergeron și Ginette Morin. Povestea celor două femei – una căreia cu douăzeci de ani în urmă i-a fost luat copilul abia născut și cealaltă, care l-a crescut cu dragoste de mamă adevărată –, înfruntarea lor alimentată de o neînmurită iubire și un profund devotament față de o ființă stranie (copilul e acum un tânăr genial și monstruos în același timp, refugiat în calcule matematice și compoziții muzicale), este o foarte frumoasă și emoționantă fabulă des-

pre dragoste, moarte și procreare. Punctul culminant al festivalului l-a constituit însă **Tambours sur la digue**, ultima creație a celebrei regizoare Ariane Mnouchkine la Théâtre du Soleil din Paris. Pe un text scris la comanda ei de vechea sa colaboratoare Hélène Cixous și cu aportul muzicii (extraordinare) a altui vechi partener, compozitorul Jean-Jacques Lemêtre, „preoteasa teatrului francez”, cum a fost numită într-un ziar, a realizat un fascinant spectacol „sub forma unei piese străvechi pentru marionete jucate de actori” – cum menționează afișul. 30 de actori interpretează 51 de personaje și pe cei 73 de manipulatori ai acestora, într-un spectacol care amintește de teatrul de păpuși Bunraku. Acțiunea se petrece cândva în Evul mediu, într-o țară extrem-orientală nedefinită, în momentul în care apele amenință să spargă digurile și să inunde capitala. Există o alternativă: dirijarea apelor spre pământurile țăranilor. Dramatica dilemă se împletește cu lupta pentru putere. Povestea e naivă (ca în vechile spectacole de păpuși), dar percutantă și prilejuește realizarea unui spectacol de mare frumusețe vizuală, de încântătoare poezie și remarcabilă precizie formală, poate doar puțin lungit în câteva momente. Personajele, costumate și machiate pentru a semăna cu uriașele păpuși din teatrul oriental, sunt marionete umane, manipulate permanent de actori mascați și îmbrăcați în negru. Iar decorul este un uriaș planșeu, inundat în final, precum o țară aflată sub amenințarea naturii și a luptelor sociale. Trimiterea la actualitatea politică e evidentă. Iar finalul, în care maestrul păpușar traversează spațiul inundat pentru a-și recupera păpușile, replici ale personajelor pierite în catastrofă, sugerează magia și poezia teatrului.

Reprezentări din festival au fost însoțite de câteva spectacole-lectură, de întâlniri cu realizatorii fiecărei montări, de filme despre unii creatori din festival (am văzut, de pildă, un foarte interesant documentar despre montarea cu **Tartuffe** a lui Ariane Mnouchkine). În timpul festivalului au avut loc, de asemenea, cel de-al XX-lea Congres al Asociației Internațională a Criticilor de Teatru (AICT), Întâlnirea Comisiei internaționale a teatrului francofon, a 3-a Întâlnire națională a teatrelor autohtone (e vorba de teatrele amerindiene din Canada), precum și încă multe alte manifestări adiacente.

Zeno Fodor

Girls! girls! girls! de Greg MacArthur

mijloace dintre cele mai diverse, de la mărturia unei femei căreia i-au fost masacrați soțul și cei doi copii, prezentarea „la rece” a faptelor într-o expunere istorică, momente folclorice, numere de cabaret politic și până la zguduitoare imagini filmate în timpul evenimentelor – este evocat genocidul în care, în Ruanda, în 1994, au fost uciși de luptătorii hutu, într-o singură lună, peste un milion de oameni a căror vină era doar aceea că aparțineau etniei tutsi).

O altă temă importantă (atinsă și în unele dintre piesele deja menționate) a fost cea a familiei. **Allemaal Indiaan** (Toți sunt indieni), conceput, scris și